

МУДРИЙ ДУХ КАРПАТСЬКИХ ГІР (ДО 80-РІЧЧЯ МИКОЛИ МУШИНКИ)

20-го лютого цього року виповнюється 80 років Миколі Мушинці – відомому українсько-словацькому фольклористу, українознавцеві, авторитетному знавцеві Лемківщини та Словацьких Карпат. Життя вченого складалося непросто, у ньому було багато химерних подій, здатних припинити будь-яку наукову діяльність. У його житті було все – і навчання в Карловому університеті у Празі, й аспірантура в Києві, і депортація із СРСР через зв'язки з дисидентами, і позбавлення улюбленої роботи через ставлення до “Празької весни”, і робота пастухом у колгоспі, а згодом – кочегаром у Пряшівській котельні, і нарешті – реабілітація та триумфальне

повернення в науку майже через 20 років. Але спокійна впевненість і наполегливість завжди беруть гору над негараздами – зараз ми знаємо Миколу Мушинку як титулованого вченого, доктора наук, професора багатьох університетів, автора понад 1300 наукових, науково-популярних і публіцистичних статей, близько 70 книжок і наукових збірників.

Окремою сторінкою біографії вченого було знайомство та дружба з Олексом Мишаничем. По суті земляки – між їх рідними селами не було й 100 км – познайомилися у другій половині 1960-х у Києві, де М. Мушинка навчався в аспірантурі ІНФЕ ім. М. Рильського, а О. Мишанич працював молодшим науковим співробітником в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка. Обом молодим вченим тоді було трохи за 30, а О. Мишанич саме налагоджував контакти з українцями Югославії й Словаччини, тож дружба з М. Мушинкою значно посприяла його науковим зацікавленням. Події в Чехословаччині 1968 р. значно обмежили наукові зв'язки словацького вченого з Україною, але не перервали їх остаточно.

Приватний архів О. Мишанича містить близько 30-ти листів від М. Мушинки – з 1967 по 2002 рік. Листування значно пошквалилося в 1990-х роках – словацький вчений захистив докторську дисертацію в Києві та очікував на диплом доктора наук, який новостворена українська ВАК із невідомих нам причин не поспішала йому видавати. М. Мушинка був серед організаторів багатьох наукових конференцій та фольклорних фестивалів, куди справно запрошував О. Мишанича, котрого вважав не просто своїм другом, а побратимом.

Обидвоє вчених дотримувалися схожих поглядів на проблему політичного русинізму, всіма силами й доволі успішно противилися цьому, намагалися розстроїти плани закарпатських сепаратистів. У наш час деякі листи М. Мушинки до О. Мишанича початку 1990-х сприймаються як грізне попередження того, що сталося з Україною тепер.

І до нашого часу М. Мушинка залишається не просто кабінетним вченим-фольклористом, а живим носієм народних звичаїв та обрядів – його із задоволенням запрошують старостою на весілля, які він веде за давніми традиціями та з яких він завжди отримує в подарунок вишитого рушника (у колекції вченого вже понад 40 таких рушників).

Тож побажаємо Миколі Мушинці здоров'я, творчої наснаги, а ще – провести багато-багато таких весіль і відкрити справжній музей вишитих рушників!

Ярослав Мишанич

Листи М. Мушинки до О. Мишанича

Пряшів, 27.6.1989

Дорогий Олексю!

Директор музею В. Гнатюка Остап Черемшинський говорив мені (був моїм гостем на Свидницькому святі), що його просили із редакції "Української літературної енциклопедії" надіслати дані про Миколу Мушинку. Він називав прізвище, хто просив, але я забув, а під час Свята тут був такий гармидер, що я не встиг дати йому ці дані. Сьогодні я знайшов копію якоїсь старшої довідки про себе, яку тобі висилаю з проханням віддати її кому треба.

Ясна річ, що мене тішить, що моє ім'я перестало бути на Україні табу. Вже мене друкує і "Жовтень", і "Вітчизна", і "НТЕ", і "Закарп. правда", у Львові навіть каталог виставки Новаківського взяли до друку.

Цілих два місяці буду в Канаді та Штатах. Від 1 жовтня мій син Олесь буде вчитися в Києві на філфаку (один рік).

М. Мушинка,
О. Мишанич,
І. Чендей.
Ужгород, кінець 80-х

Музиченко (був на святі) збирається замовити в Тебе рецензію на паризького “Гнатюка” для “НТЕ”.

Бачу, що Ти роз’їжджаєш по світі і навряд чи будеш мати час на рецензію.

З привітом

М. Мушинка

P.S.: Ясна річ, що даний матеріал це тільки сировина, з якої треба “вилупити” пару рядків для гасла.

М.

Пряшів, 26. 1. 1990

Дорогий Олексю,

щиро дякую Тобі за листівку з-за океану.

27-го лютого я [,] мабуть [,] візьму участь у відкритті виставки картин Олексі Новаківського із моєї приватної колекції (понад 50 творів). При цій нагоді буду мати зустріч із львівською науковою громадою.

І з Львова збираємося з Магдою поїхати у Київ, де я би теж хотів зустрінутися з аудиторією, яка б хотіла мене послухати, чи вже по лінії Академії, чи по лінії університету або якогось товариства. Пропоную доповіді на такі теми: 1. наукове і культурне життя українців Чехословаччини. 2. Володимир Гнатюк як вчений і громадський діяч. 3. Забутий географ Степан Рудницький – дійсний член АН УРСР. 4. Забутий юрист Станіслав Дністрянський – дійсний член АН УРСР. 5. Іван Панькевич і Закарпаття. Про кожного я писав, на жаль, майже все на Заході. Міг би розповісти і про сучасні події в Чехословаччині та участь у них українців. До речі, і мене, і Бачу, і Шелепця повністю реабілітовано. Всі троє повертаємося на ф-т.

Будь-ласка, напиши мені, чи можна буде організувати мою доповідь і на яку тему. Ясна річ, що чим більша аудиторія, тим краще. Можеш і подзвонити. Хочу поговорити з Вами і про МАУ та НТШ та співпрацю з Пряшівщиною, яка б мала відрізнитися від дотеперішньої.

З привітом

Микола

P.S.: З охотою візьму участь на першому конгресі МАУ. Де він відбудеться?

У липні ми з Тобою [,] мабуть [,] зустрінемося на Четвертому світовому конгресі “радянологів” в Англії, куди мене запрошено за “русинів” Пряшівщини. (Тебе мали запросити за “русинів” Закарпаття).

Дуже тішимося на зустріч з Тобою.

Як там наш син? Чи не зіпсувся? Більшість часу він проводить в ІНФЕ. Передай привіт моїм київським друзям – Дзюбі, Світличному, Яременкові та іншим.

Пряшів, 11 вересня 1991 р.

Дорогий Олексю,

щиро дякую Тобі за прекрасну конференцію в Ужгороді, яку Ти зорганізував знаменито. Усі пряшівчани захоплені, а ті, що побоялись поїхати, шкодують, що не були.

Висилаю Тобі вступ Докії Гуменної до її книжки ДУШ разом з листом мені, який наблизить тобі її побажання та офіційним відреченням від гонорару, який прошу уважно зберегти на випадок майбутніх “родичів”... Буває ж таке.

Я свою післямову вишлю лише наступного місяця, бо зараз готую доповідь для Криворівні (Франко).

Уповноваження дано “Дніпрові”. Це я переплутав. Виходить, що це кооперативне видавництво. Вишли мені якийсь матеріал про нього та посвідку, що я є членом редколегії, бо в мене нічого немає

З привітом
М. Мушинка

Пряшів, 21 лист. 1991 р.
Дорогий Олексю,

вже давніше я вислав Тобі вступну статтю до “Дітей Чумацького шляху” Докії Гуменної і не знаю, чи ти дістав її або ні. Чи можна ще до неї вислати деякі поправки? Я б хотів це зробити, бо вже зараз спостеріг деякі неточності і прогалини, але чекаю на зауваження самої Докії. Як справа з друком ДЧШ?

Сьогодні висилаю Тобі дальший “матеріал” – відповідь нашому спільному “другові” Павлу-Роберту. Тепер я переконався, що наші семінари і пряшівська конференція були для нього лише увертурою до фронтального наступу на... українців. Ти [,] напевно [,] пригадуєш наші з ним полеміки в машині. Його доповіді в Штиржині та, зокрема [,] у Братиславі-Частій були вже його політичною програмою чистого зерна.

Доповідь, яку я Тобі висилаю [,] буде опубліковано в ж. “Словенські народопис”. Я добився того, щоб паралельно з нею було опубліковано Твоє і моє ставлення до неї, а він добився зі свого боку заступлення З’ємби і Гараксима. До Тебе редакція ще звернеться окремо. Я пишу Тобі, щоб Ти знав, про що йдеться.

Свою відповідь я вислав у “Закарпатську правду”. Але дуже хотів би, щоб вона появилася і в центральній пресі України, наприклад [,] в ЛУ. Чи не міг би Ти цьому посприяти? Магочі треба дати рішучу відсіч, бо він є небезпечніший ніж хто інший. Він має витримку і до деталей опрацьовану тактику й стратегію для досягнення своєї мети. Розбити не лише Закарпаття, але й Україну... В нього, як і в Турка і справді пробуджуються якісь антиукраїнські гени. В Турка – турецькі, в нього мабуть – аварські.

З глибоким поважанням

М. Мушинка

Пряшів, 26-го лист. 1991 р.

Дорогий Олексю,

не знаю, чому Ти так завзято мовчиш. Я навіть не знаю, чи ти дістав мою післямову до “Дітей чумацького шляху” Докії Гуменної або ні. Та взагалі як стоїть справа з виданням цього твору?

Сьогодні висилаю Тобі другу версію своєї післямови, написану на підставі зауважень самої авторки. Отже [,] лише вона надається до друку, не перша версія. Я знаю, що Тобі вона буде здаватися задоволюючою, однак бери до уваги, що це перше слово про недооціненого класика української літератури, який ще живе! Я би страшенно хотів, щоб вона дочекалася перевидання ДЧШ. У квітні я збираюся у США і дуже був би щасливий, якби міг вручити їй сигнальний примірник ДЧШ. Фантазія? Слідом за цією книжкою мав би повийтися її двотомник “Дар Евдотеї” (в одному томі) – мемуари про 20–30-роки! Бачиш, ще одна не вийшла, а вже другу пхаю. Та як бачиш, я роблю це не словами, а конкретною працею. Кожен, хто читав першу версію моєї післямови – хвалить її. Друга версія ще ліпша. Я це знаю.

Висилаю її тобі у двох примірниках. Був би радий, якби Ти її хоча би у скороченні помістив у якомусь літературному журналі, щоб спротагувати не мене, а Докію Гуменну. Таж їй так мало залишилося жити! А на Україні по сей день не опубліковано про неї одної статейки!

Чи одержав Ти моє “послання” президенту “Русинії” Магочі? І цю статтю я значно переробив, доповнив, невдовзі мала би повийтися як додаток “Нового життя” та окремою брошурою.

Наша АУС одноголосно прийняла пропозицію, щоб наступний конгрес МАУ був у Харкові, а не у Бостоні. Про це ми вже повідомили Грабовича, поскаржившись на його бездіяльність. За півтора рока він не надіслав національним асоціаціям жодного повідомлення, не скликав комітет, нічого...

Я з дня на день чекаю, що стану вже трикратним дідом. Син Ігор чекає поповнення сім’ї. Я кажу, що це буде онук, Магда хотіла би онучку, бо трьох “лопів у хаті” вже має. Власне, зараз ми лише самі з бабкою: Петро в Брні, Ігор на військовій службі, Олесь у Празі. Позаминулого тижня вони усі троє зійшлися в нашій хаті. Мило було подивитися на соколів.

Чую, що Ваше Закарпаття дуріє з “автономією”. Цікаво, що скаже референдум.
Від 4 до 20 січня будемо з Юрою Бачею у МШУ в Києві. Ти би міг десь на цей період запланувати якийсь вечір про сучасний “русинізм” на Закарпатті (включно Пряшівщини), в якому би взяли участь ми троє. І ще я би хотів зачитати доповідь про географа Степана Рудницького.

З привітом і поважанням
М. Мушинка

Пряшів, 27 листопада 1992 р.

Дорогий Олексю,
від’їжджаючи із Панькевичівської конференції із Ужгорода, я залишив у Федаки перше видання Егана, щоб він передав кому треба для його репринтного видання. Після того я був на конференції по народознавству в Івано-Франківську, де теж зачитав головну доповідь про українське народознавство за межами України.

Позаминулого тижня Магочі скликав до Бардіївських Купелів Перший конгрес для кодифікації русинської мови. Українців туди не впустили, а мене вигнали, однак я все ж таки насилу увіпхався туди і буду писати. Це був найжахливіший семінар, який я у житті бачив. Буду писати. Детально. Вишлю. Діяльність нашого “друга” вже перевершила всі рамки. І з Пряшева він поїхав до Києва, де ніби в нього були три доповіді. Це правда? Ти з ним [,] напевно [,] зустрічався. Читав про нього статтю в ЛУ. Ми її передрукували.

До речі, як справа з Докією Гуменною. Вона, бідна, мабуть [,] так і не дочекається видання своїх “Дітей”. Дончик обіцяв у СіЧі помістити мою статтю про неї. Теж нічого.

Чи одержав Ти “Дуклю” та інше, що я вислав тобі із Франківська?

А як там справа з моїм дипломом? Чи не міг би я хоча би посвідку дістати, що я є д.н.? Тут ніхто не може зрозуміти, що так довго тягнеться моя “атестація” і починають мене підозрівати, що я не захистився. Поки не буде в мене диплом чи посвідка офіційна, я не можу нострифікувати своє звання, отже, жодних фінансових вигід я з цього не маю. Для мене це прикро. Чи ти вже зайняв свою посаду в УАК-у? Чи вже став академіком?

Влітку наст. року – 18–19 червня влаштуємо у Свиднику (з нагоди Свята) наукову конференцію до 70-річчя О. Зілинського. Чи міг би ти взяти у ній участь доповіддю “О.З. і українська класична література”? Кого б Ти ще пропонував із Києва на нашу конференцію?

Наступного тижня приїде сюди Драч і Лубківський на “Маковицьку струну”.

В інституті археографії Борак видав мою книжку про Дністрянського. А ну запитай його, чи вислав мені 200 прим. як ми домовились (я одержав 50)? І ще запитай, чи вийде до кінця рока збірник матеріалів конференції і дай мені знати. Я вже йому писав про все це, однак він не відповідає.

З глибоким поважанням
Микола

Пряшів, 11 грудня 1992 р.

Дорогий Олексю,

Висилаю Тобі останню свою брошурку про витівки нашого спільного “друга” Боба. Він починає бути все агресивнішим. На жаль, словацькі органи є на його боці і залишають йому “вільну руку”. Мене така дискусія відриває від роботи, але мовчати не можна. Може [,] використаєш її у своїй з’їздівській доповіді.

А як там справа з моїм дипломом. Костюк казав, що до кінця рока буде, а кінець вже тут... Щось довго тягнеться оця справа...

На цьому тижні в нас було дуже “рушно”: приїжджав Іван Драч, Роман Лубківський та ціла купа людей з України на нашу “Маковицьку струну”.

З привітом
Микола

Бажаю Тобі щасливі й веселі Різдвяні свята і всього кращого до Нового року.
М.

Пряшів, 23.12.2002

Дорогий Друже!

Чую, що ти вирішив “відпочити” у лікарні [...] Що поробиш? Роки не зупиниш, а з ними й різні недуги приходять. Кажуть, що після 70-ки всі недуги від людини тікають. А тобі вже не довго до цієї дати чекати.

Щиро вітаю тебе з Різдвом Христовим, а в Новому році, який буде для тебе ювілейним [,] бажаю тобі доброго здоров’я, здоров’я і ще раз здоров’я!

Тобі [,] мабуть [,] відомо, що Магочі видав англomовну “Енциклопедію Підкарпатської Русі”. Є там і стаття про тебе (про мене теж). Шкода, що я не володію англійською.

На травень—червень ми готуємо Духновичівську конференцію. Рахуємо і з твоєю участю. Чи не міг би ти оголосити головну доповідь [...]?

До посилки долучаю НЖ зі статтею про Маркуся, з якої випала згадка про центральноєвропейський том ЕУД. Поправка буде в наступному числі.

Чи одержав ти нову версію моєї чернівецької доповіді та доповіді сина й Конечного? (з дискетою). Чи ще не пізно?

Христос родився!

Микола
